

Budai Lívía

operaénekes

Anyai dédnagyapám Kőszeg rendőrkapitánya volt. Annyira szerette és ragaszkodott a városához, hogy fel is vette a Kőszegi nevet. Fia, a nagypapám, jó humorú, szép ember lett – édesanyámon látszik is – és gyönyörűen zongorázott, de mivel át- esett egy gyermekbénulásos járványon, nem volt bátorsága, hogy szólista legyen, nem akart sántikálva kimenni a színpadra.

► Írta: Boros Károly ► Fotó: Ágg Károly

– Apai ágról nem is kapott zenei indítást?

– Apukám építész volt, sajnos már nem él, százegy éves lenne. Bár a zene iránti fogékonyságot anyai részről örököltem, apu volt az, aki otthon mindig zenét hallgatott – Wagner és Verdi volt a kedvence. Érdekes módon sohasem erőltette, hogy mi is hallgassuk. Gyerekkoromban folyton költöztünk, mert 1950-re, mikor én születtem, apu már átképezte magát útépitő mérnöknek. Nagyon kellettek az utak az ötvenes években, mert ment ki minden a Cö-Cö-Cö-Pö-be. Így aztán Esztergomban születtem, pár év múlva Szolnokon laktunk, de iskolába már Nyíregyházán jártam. A város melletti Sóstó nekünk, gyerekeknek csodálatos hely volt.

– Egyik szemére nem lát. Mennyire befolyásolta ez a gyerekkorát?

– Nem túlságosan. Persze volt bennem kisebbségi érzés bőven. Például mert a szemem miatt az egyensúlyérzésem rossz volt, ezért anyu szorgalmazta, hogy járjak balettozni, hogy ügyesebben mozogjak. Egész jól ment, emlékszem, A hattyú halálát nagyon szépen táncoltam. Sajnos nincs megörökítve, akkor még nem volt videó. Imádtam táncolni, koreografálni, balett-tanárno szerettem volna lenni, gyerekekkel foglalkozni.

– Hogyan lett mégis énekes?

– Ezt is a táncnak köszönhetem. Egyszer kificamodott a bokám, és otthon unalmamban elkezdtem énekelni azokat, amiket apuék gyakran hallgattak, Verdit meg Wagner. Ezt mindig csak akkor csináltam, ha senki nem hallotta, mert elég szégyenlős voltam, de a szomszéd bácsi, egy tanárember, aki délutánjait otthon töltötte, egyszer megkérdezte a szüleimet, hogyan lehetséges, hogy állandóan szól a rádió, amikor nincsenek is otthon. Először azt hitték, vic-

cel, aztán a viccből az lett, hogy anyu elvitt Nyíregyházán egy énektanárnőhöz, Ibolya nénihez, hogy kiderüljön, van-e hangom. Ő megkérdezte, mit akarok énekelni, mondtam, hogy Azucena áriáját. Nézett egy nagyot, mindenki meg volt lepődve – tizenhét éves voltam. Akkortól kezdve énekeltem is, táncoltam is, de csak egy évig, mert 1968-ban jött a Ki mit tud. Anyunak volt egy jó ismerőse, a zenepedagógus Kalmár Marci bácsi – nagyon szép ember volt, anyu szerelmes is volt bele, de erről nem szabad beszélni –, ő is bátorította a szüleimet, hogy érdemes foglalkozni a hangommal. Budapesti lévén még a Ki mit tud előtt is elvitt énektanárhoz, egyengette a pályámat, sokat köszönhetek neki. Kincses Vera lett az első, én a második, mind a ketten bekerültünk a Zeneakadémiára, osztálytársak lettünk. Elég simán indult a pályám, diploma után szerződöttem az Operaház magánénekesnek. Addigra már volt néhány díjam is, mert amíg tanultam, minden évben részt vettem nemzetközi versenyeken, és elég jól szerepeltem ahhoz, hogy a következőn is indítsanak. Huszonegy éves voltam, mikor megnyertem az Erkel-versenyt – ez volt akkor a legnehezebb, legrangosabb magyarországi megméretés.

– Ha ilyen szépen indult a pályája, miért ment el Magyarországról 1977-ben, huszonhét évesen?

– Ahhoz túl tehetséges voltam, hogy a könyökömet is használjam az előrejutáshoz, márpedig a színház tele van féltékenységgel meg versengéssel, és ebben nem a visszafogottság jellemző. Azt hittem, elég, ha jó vagyok, majd elismerik, amit csinálok. De volt valaki, akit toltak előre, nekem legjobb esetben második szerep juthatott. Én meg az a típus vagyok, aki nem tud harcolni, inkább félreállok és bezárok a kis házikómba. Rá-

adásul az Operaház egyik vezetője folyton nyomott hátra, szorongatta a torkomat, mindig azt mondta, hogy tehetségtelen vagyok, hát gondoltam, mi reményem lehet itt. Huszonhárom éves fejjel énekeltem öregasszonyokat, meg olyan szerepeket, amikben egy-két hangnyi énekelni való van. Akkori férjem nagyon jól beszélt nyelveket, az ő ötlete volt, hogy menjünk ki. Érezte, hogy egy művész sokkal nagyobb teljesítményre képes, ha olyan közegben

van, ahol szeretik. Élete legjobb lépése volt, sajnos sokáig nem tartott a házasságunk, így maradtam abban a német kisvárosban Köln mellett, ahova szerződtem. Kiváló társulat volt ott együtt, meg szerencsém is volt, mert januárban már a Covent Gardenben énekeltem, így tudtam bizonyítani.

– Szüleinek nem volt kényelmetlenségük a rendőrséggel az ön távozása miatt?

– Nem, sőt egy kis segítséggel kaphattak is útlevelet, meg tudtak látogatni. Engem viszont három év börtönre ítélték, szegény apám folyton járt a Markó utcába megnézni, hogy lesz-e közkegyelem vagy sem, mert ha hazajöttem volna, lecsuknak. Neki elég fájó dolog volt, hogy a lánya börtöntöltelék, de annak idején ő is azt mondta, menjek, mert tudta, hogy különben lehet, hogy a diliházban kötök ki, olyan állapotok voltak akkor is az Operában, úgyhogy ez a mostani cirkusz nem újdonság.

– Édesapja temetésére sem jöhetett haza?

– Nem jöhettem. Akkor elhatároztam, hogy az ő emlékére, akinek az életemet köszönhetem, a boldog családi életet, amit otthon éltünk, és azt, hogy tanulhattam, mindegy, hogy hol, de mindenképpen éneklek egy Verdi-requiemet. A történethez tartozik,

hogy ő mindig szerette volna, ha magyar emberhez megyek feleségül, ha már az első házasságom nem sikerült. Ahogy ezt elhatároztam, felkértek Montrealból, hogy énekeljem el Verdi Requiemjét, és ott ismerkedtem meg a férjemmel, akivel húsz év óta boldog házasságban élek. Retentő sok mindenben hasonlít apukámra. Ebből a szempontból hiszek a végzetben. Ezek szerint meg kellett halnia, hogy megkapjam azt a magyar embert, akiről ő álmódott.

– Hogy bírja a férje, hogy állandóan utazik szerte a világba?

– Jól bírja. Három évvel

ezelőtt, mikor harminc éve voltam a pályán, összeszámoltam, hogy ebből a három évtizedből huszonöt évet laktam szállodában. Azzal vigasztalom magam, hogy cserébe körbejártam a világot, jól fizetett turista voltam.

– Magyarországon nem nagyon fordul elő.

– Nem rajtam múlik, én jönnék többet, ha hívnának.

– Egy énekesnek nem a nyelv az eszköze, hanem a hang, tehát ugyanúgy képes kibontkoztatni a művészetét bármilyen ►

Egyszer kificamodott a bokám, és otthon unalmamban elkezdtem énekelni azokat, amiket apuék gyakran hallgattak. Egy idő után a szomszéd bácsi megkérdezte a szüleimet, hogy-hogy nálatok állandóan szól a rádió?

► **nyelvi közegben. Legalábbis így gondolná az ember. Tényleg így van ez?**

– Emlékszem rá, mikor elkezdtem kint énekelni – akkor még alig tudtam németül –, adtak egy szerepet, Strausstól a komponistától, ami elég elgondolkoztató figura, afféle kis Mozart. Hiába szótáraztam ki az egészet, fogalmam sem volt, miről éneklek. Nem tartozik a kellemes emlékeim közé. Bármilyen szerepet kapok, ha nem ismerem a nyelvet, mondjuk csehül nem tudok, veszem a fáradságot, és megkeresek egy cseh kolléganőt, aki szóról szóra elmondja nekem, hogy ez mit jelent, hol kell hangsúlyozni és még így is maradnak benne hibák. Csak bámulom a mostani újakat, hogy milyen elképesztően rossz olasz kiejtéssel énekelnek sokan, és nem is izgatja őket.

– **Minden romlik.**

– Engem ez nagyon bánt. Egy-másfél évente itthon vagyok, néha egy évben kétszer is, és úgy látom, egyre nagyobb a romlás. Rettenetesen fáj, hogy az egyedüli úr a pénz lett, megszűnnek az emberek közötti kapcsolatok, és csak a pénzhajhászás marad. Barátságok sorvadnak el, tömegeket nem érdekel a szép, a jó, elanyagiasodik minden.

– **Nyugaton ezt nem érzi ennyire?**

– Soha nem éreztem, hogy ilyen erős hajtóerő lett volna a pénz. Itthon még a családon belüli kapcsolatokban is ez uralkodik. Azért me rem remélni, hogy amit látok, nem minden.

– **Térjünk vissza az énekléshez. Az idő múltával változik az énekhang, már nem olyan, mint újkorában. Mennyire foglalkoztatja az énekeseket, hogy elveszíthetik a legfontosabbat?**

– A mezzoszopránoknak szerencsésük van, mi beleöregszünk bizonyos szerepekbe. Például, amit most énekelek a Pikk dámból, az öreg grófnőt, még hetven fölött is elénekelte némelyik nagy sztár. Egy szoprán bármennyire jó is 50-60 évesen, mindenki húszéves Gildát akar hallgatni. Ahhoz viszont, hogy egy énekesnek sokáig megmaradjon a hangja, vigyázni kell rá. Ki tudja énekelni magát, ha nem vigyáz, a képesség egy idő után elfogy. Más művészeket, sem előadókat, sem alkotókat ez nem fenyeget.

– **Azt mindenki megtapasztalja, ha nem művész is, hogy amit kap az életben, nem pazarolhatja el, ki kell hogy tartson vele, ameddig csak lehet. Ha valaki nem gondozza a tehetséget, amit Istentől kapott, magában hordja a büntetését.**

– Egyetértve ezzel, hozzáteszem, hogy nekünk még külön gond, hogy amivel gazdálkodnunk kell, azt beszédre is használjuk. Szoktunk is nevetni a kollégákkal, milyen szerencse, hogy ennyit kibírnak a hangszalagok, mert amit mi művelünk velük egy életen át... Én is már évtizedek óta éneklek, de még mindig elámulok rajta, milyen csodálatosan van megalkotva az emberi szervezet, hogy azt a hihetetlen igénybevételt, amit a színpadon töltött 4-5 óra jelent, kibírja, és másnap mindig megújul. Igazság szerint, ha az ember egy nagy szerepre készül, előtte való nap már nem is szabadna beszélnie, de ugye, főleg a nők nehezen tudják megállni, hogy ne jártassák a szájukat. A legnagyobbak közül sokan, elsősorban szopránok, ezt betartják. Például Grace Bumbry előadás előtt két nappal már nem beszélt senkivel, csak mutogatott, az előadás napján meg főleg.

– **Kegyed hogy áll az önfegyellemmel?**

– Mindent megtettem, hogy egészséges maradjak, mert az a legfontosabb, de soha nem vittem semmit túlzásba, hogy mondjuk ezt nem szabad innom, meg azt nem szabad ennem. Például van olyan tenorista, aki nem iszik vörösbort, mert az váladékot kelt a torokban, mindegyiknek van valami dilije. Végül is mindannyiunkban ott van a félelem, hogy ki kell állni pár ezer vagy pár száz ember elé, és mi lesz, ha fölmondja a szolgálatot az a hangszalag. Nekem az a szerencsém az itthoniakhoz képest, hogy egy-egy hathetes próbaidőszak után ugyanazt a szerepet éneklek hat-nyolcszor. Nagyon nehéz lehet egyik nap Izoldát énekelni, két nap múlva Aidát és így tovább.

– **Mi pihenteti legjobban?**

– A bérelszámolás. Akárkinek mondom, mindenki nevet rajta, de én imádom elvégezni a férjem vállalatánál a bérelszámolást. Amikor otthon vagyok, sose hagyom ki. ■

